

РОЗДІЛ 5. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

LABOR MIGRATION AS A COMPONENT OF SOCIAL SECURITY OF THE STATE

У статті проаналізовано проблему впливу трудової міграції на соціальну безпеку держави. Досліджено фактори, на які впливає еміграція та імміграція трудових ресурсів, мотиви виїзду українців за кордон. Оцінено вплив трудової міграції на державу, що приймає, і державу походження. За результатами дослідження динаміки кількості прибулих мігрантів в Україну встановлено, що їх кількість зменшилась. Оцінка динаміки чисельності наявного населення показала, що кількість населення України значно зменшилась. Проаналізовано, що кількість громадян, які виїхали за межі держави, зменшилась. Військові дії на Україні спровокували значну кількість працездатних громадян виїхати. Станом на лютий 2023 року кількість українців, які знаходяться у різних країнах, становить 799 тис. осіб. Більшість планує повернутись в Україну.

Ключові слова: трудова міграція, соціальна безпека, емігранти, іммігранти, трудові ресурси.

УДК 316.4; 331.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure74-19>

Бикова А.Л.

к.е.н., доцент,
завідувачка кафедри економіки
та економічної безпеки,
Університет митної справи та фінансів
Александрюк І.В.

аспірант кафедри економіки
та економічної безпеки,
Університет митної справи та фінансів
Гуменюк С.В.

аспірант кафедри економіки
та економічної безпеки,
Університет митної справи та фінансів

Bykova Adel

University of Customs and Finance

Aleksandriuk Ihor

University of Customs and Finance

Humeniuk Yevhen

University of Customs and Finance

In the conditions of the spread of dynamic globalization processes, migration is a natural phenomenon and an existential sign of the development of all countries of the world. Migration movements, which are characterized by considerable scales, have turned into a significant factor in the development of the globalized world. They influence the formation of the quantitative and qualitative composition of the population, socio-demographic and economic development, political and cultural spheres, etc. The article analyzes the problem of the impact of labor migration on the social security of the state. Factors that are influenced by emigration and immigration of labor resources are studied: social, demographic, political, economic, as well as the motives of Ukrainians going abroad. The negative impact of migration on social insecurity due to illegal employment, lack of social insurance is determined; limited social protection of migrants; unsettled issue of pension provision for Ukrainians working in countries with which there are no interstate agreements. In addition, the positive impact of labor migration on the acquisition of knowledge, improvement of qualifications, development of new technologies, professions, systems of organizing migrant production, improvement of the standard of living of migrant households, and reduction of poverty is determined. The impact of labor migration on the receiving state (social benefits for migrants, providing them with housing, transport, education, etc.) and the country of origin ("brain drain", competition in the labor market with local residents, reducing the general level of wages, improve the economic condition of their country by sending earned funds, etc.). According to the results of the study of the dynamics of the number of migrants arriving in Ukraine, it was established that their number has decreased. The assessment of the dynamics of the existing population showed that the population of Ukraine has decreased significantly. It was analyzed that the number of citizens who left the country decreased. Military operations in Ukraine provoked a significant number of able-bodied citizens to leave. As of February 2023, the number of Ukrainians living in different countries is 799,000. The majority plans to return to Ukraine, but there are some citizens who want to stay.

Key words: labor migration, social security, emigrants, immigrants, labor resources.

Постановка проблеми. У сучасному світі трудова міграція є не лише об'єктивним глобальним феноменом, що охоплює стрімко зростаючу частку народонаселення планети, явищем, що значно впливає на макро-, мезо- або мікро- рівні міжнародних та національних економічних процесів, не тільки гострою та надзвичайно проблемною темою правового та політичного дискурсу, а й живим, постійно еволюціонуючим соціальним конструктом, домінуючим у свідомості транзитивних суспільств і безумовно значний, але складний за своєю природою впливом на їх просторову самоорганізацію.

Саме через цю обставину – існування цілком певної та вельми впливової суб'єктивної установки суспільства на те, як слід сприймати можливості, ризики та виклики переміщень у пошуках більш прийнятних умов для праці та

самореалізації – розуміння того, чим є трудова міграція для сучасної України, не може бути повним і всеосяжним виключно на підставі офіційних цифр (що не відображають її тіньові прояви), визначень у нормативних актах (що досі перебувають у довгій і болісній розробці) та профільних оцінок експертів (частіше пропонують блискучий аналіз окремих явищ і тенденцій, але не переходять у площину конструктивних узагальнень та зрозумілих населенню та політикам рекомендацій).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання вивчення трудової міграції та соціальної безпеки держави завжди було актуальним. Його досліджувало багато вітчизняних та зарубіжних науковців: Санду Д. [1], Білоус І. [2], Весельська Л. [3], Коленда Н. [6], Майданік І. [7], Малиновська О. [8], Позняк О. [10], Романюк М. [11], Новікова О. [12] та інші.

Мета статті полягає у дослідженні впливу трудової міграції на соціальну безпеку держави.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Очевидно, що відповідь на питання про те, чим, з погляду соціальної безпеки, є для України трудова міграція, не може бути однозначною. На сучасному етапі міжнародна трудова міграція як з України, так і в Україну формує значну за своїми масштабами паралельну реальність соціального життя суспільства. За останні два десятиліття за чисельністю фахівців, які виїхали з країни у пошуках кращих умов працевлаштування, а у 2022 році рятувалися від війни, Україна опинилася в десятці найбільш значних країн-донорів робочої сили в Європі, а останніми роками Україна стає і країною транзиту до ЄС, і країною-реципієнтом для численних іноземних біженців та нелегальних мігрантів.

Серед тривожних соціальних явищ, пов'язаних з імміграцією та покликаних привернути до себе увагу експертів, варто відзначити поширеність негативного, підтримуваного тенденційною хронікою ЗМІ, загрозливого образу іноземних громадян, що прибувають в Україну, провокує їх стигматизацію, нетолерантність до них з боку потенційних працівників, і, як наслідок, їхнє залучення до нерегульованого тіньового ринку та криміналізацію. Однак, за роки, що історично збіглися з періодом незалежності української держави, саме масштабна вихідна трудова міграція (виїзд громадян України за межі країни з метою тимчасового чи постійного працевлаштування) породила низку нових соціальних феноменів, які стали викликом стабільності національної економіки та соціальної безпеки країни:

– у багатьох регіонах країни виїзд на роботу за кордон став одним із значних маркерів соціально-демографічних змін, який отримав ємне визначення в українській мові – «заробітчанство» – що має не лише практичне значення («заробітчанство» як дія, добровільна міграція трудових ресурсів), але й ідеологічний контекст («заробітчанство» як спосіб думки, як групова екзистенційна культура);

– для постійних учасників трудової міграції «заробітчанство» стало не так можливістю тимчасового заробітку, як способом життя, єдиною можливою формою участі в закордонному ринку праці, яка, як міжгенераційна модель транслюється дітям мігрантів, – за цей період у сім'ях «заробітчан» встигло зрости ціле покоління молодих людей, які, незважаючи на поширену в цій групі поступову дезінтеграцію сімейних зв'язків, орієнтовані на спадкування батьківських стратегій побудови трудової біографії, заснованої на виїзді за межі країни для подальшого життя та довготривалого працевлаштування;

– у трудову міграцію виявилися залучені найактивніші верстви працездатного населення, у тому

числі – не лише відтворювані трудові ресурси, підготовлені в рамках колись високоефективної радянської системи професійно-технічної освіти, а й висококваліфіковані професіонали, які формують інтелектуальний потенціал країни: у період з 1991 до 2004 року за кордон виїхали понад 6 тисяч кандидатів і докторів наук, третина з яких – у віці до 40 років – «відтік мізків», на підготовку яких витрачені значні державні ресурси, є неприпустимою розкішшю для країни з малоефективною економікою, що балансує на межі дефолту;

– трудові мігранти традиційно виступають «мертвими душами» політичного життя в країні походження, – за всі роки виборів рівень явки українських громадян на виборчі дільниці не перевищує 10% від загальної кількості виборців, зареєстрованих за кордоном; нелегали, яким для того, щоб скористатися своїм правом волевиявлення, потрібно приїхати до України, просто ігнорують вибори, що створює прецедент винятку значного ешелону свідомих громадян з активною життєвою позицією в процесі ухвалення рішень та обмежує перспективи демократичних перетворень в Україні.

Загальновідомо, що за останні двадцять років образ українського працівника, який мандрує у пошуках кращого життя, став чи не найпоширенішим персоніфікованим стереотипом України у світі. Неповорнення цього символічного персонажа на батьківщину загрожує обернутися для України національним колапсом. З іншого боку, за останні два десятиліття для значної кількості наших співвітчизників досвід трудової міграції став не лише важливим ресурсом для покращення матеріального становища їхніх домогосподарств в Україні (обсяг трансфертів мігрантів на батьківщину фактично дорівнює обсягу прямих грошових інвестицій в Україну), а й значним внеском у культурний капітал сімей, розширення знань і отримання нових професійних і життєвих навичок.

Трудова міграція є особливою моделлю міжнародної міграції. Якими б не були мотиви (політичні, релігійні, етнічні, расові тощо), що визначають сучасну міжнародну міграцію, вона є насамперед економічним явищем і в кінцевому підсумку зумовлена пошуком нових можливостей працевлаштування за межами рідної країни. Таким чином, трудову міграцію можна розглядати у двох значеннях – широкому та вузькому. У широкому розумінні трудова міграція – це сукупність усіх форм територіального переміщення населення, пов'язаних з трудовою діяльністю в іншій країні. У вузькому розумінні – це проживання жителів однієї країни на території іншої країни, що передбачає як зміну громадянства, так і збільшення зайнятості. Попит на робочу силу перебуває в тісній залежності від стану економічної кон'юнктури в країнах, що приймають трудові ресурси. Важливу роль має

також технічна оснащеність виробництва, оскільки видатки на заробітну плату за наймом людей відіграють важливу роль у порівнянні з витратами на придбання машин та обладнання. Світовий ринок праці стає засобом регулювання макроекономічних пропорцій на міжнародному рівні. Зокрема, масштаби, інтенсивність та напрями його функціонування визначальною мірою залежать від коливань економічного зростання та спаду як у країнах відтоку, так і в країнах, що приймають. Відомо, що економічне зростання супроводжується підвищенням попиту на трудові ресурси, тоді як економічний спад – виникненням їх надлишку. Глобальне макроекономічне регулювання здійснюється у вигляді міжнародного переливу робочої сили в – перетік її звідти, де надлишок, туди, де дефіцит. При цьому вирішальним фактором, що зумовлює такий перелив, є величина заробітної плати, точніше, різницю між країнами у винагороді аналогічної праці.

На сьогоднішній день формат інформаційного, аналітичного та наукового спостереження за трудовою міграцією та її впливу на ситуацію в Україні залишається досить несистемним, а інформація, що є, практично не впливає на стихійні процеси формування національного ринку праці, не призводить до відповідних змін у національному законодавстві та системі контролю над їх виконанням. Стихійність, нерегульованість та висока тінізація економіки, системні порушення норм трудового законодавства роботодавцями, що ледве забезпечує прожитковий мінімум рівень заробітної плати та низькі стандарти соціального забезпечення працівників, – це серйозні проблеми, які зумовлюють слабку привабливість українського ринку праці і для іноземців, і для українських громадян. За низької поінформованості держави та громадськості про те, чим, у комплексному вимірі, є масове тимчасове чи постійне переміщення іноземців в Україну та наших співвітчизників за кордон, які можливості їх інтеграції в ринок праці та систему соціальних відносин країни-реципієнта, до яких наслідків для національного генофонду та інституту сім'ї наводить це явище, – не варто очікувати, що Україна зможе розробити ефективну національну політику для освоєння нових сплесків еміграційних хвиль.

Оцінки масштабів трудової міграції в Україні традиційно викликають гострі дискусії експертів, пов'язані із утрудненістю системного контролю та обліку комплексних легальних та нелегальних міграційних процесів, у тому числі циркулярних, сезонних та довгострокових. На жаль, багато проявів міжнародних трудових міграцій залишаються «за кадром» офіційної статистики.

Трудова міграція може здійснювати негативний вплив на взаємовідносини держав походження і призначення на міжнародному та політичному

рівнях, якщо мігранти не задоволені правлячою верхівкою у рідній країні. У приймаючій країні може виникнути невдоволення серед корінного населення через значний приплив чужинців. На соціальну безпеку держави міграція впливає по-різному, в залежності від того це країна походження чи призначення. Якщо це держава, яка приймає переселенців, то тим самим покращує якісні показники трудових ресурсів на ринку праці. Проте мігранти створюють додатковий тягар на економіку, яка приймає біженців: соціальні виплати для переселенців, забезпечення їх житлом, транспортом, наданням освіти тощо. Але згодом для країни призначення понесені витрати окупаються і приносять дохід у вигляді сплати податків. Міграція громадян чинить як позитивний так і негативний вплив на соціальну безпеку держави. Негативними факторами є: соціальна незахищеність через нелегальне працевлаштування, відсутність соціального страхування, обмеженість соціального захисту мігрантів та невирішеність проблем з пенсійними виплатами для українців, які працюють у країнах, з якими немає міждержавних угод. До факторів, які позитивно впливають на соціальну безпеку держави, можна віднести набуття знань, підвищення кваліфікації, освоєння мігрантами нових технологій, професій та виробничих систем, підвищення рівня життя мігрантських домогосподарств та зниження рівня бідності.

В таблиці 1 представлено динаміку кількості прибулих мігрантів в Україну у період з 2020 по 2022 роки (табл. 1).

За досліджуваній період кількість прибулих громадян зменшилась на 404 тис. осіб. Першою причиною стало початок війни в Україні у лютому 2022 р. Найбільша кількість громадян у 2022 році прибула, за областями: у Київську (більше 4 тис. осіб) та м. Київ (3 тис. осіб), в Одеську (близько 2 тис. осіб), Харківську (більше 2,5 тис. осіб), Дніпропетровську (більше 2 тис. осіб).

Негативні зміни відображаються на кількісних та якісних показниках демографічного розвитку. Погіршення стану здоров'я населення продовжується протягом поколінь громадян України і негативно впливає на формування людського потенціалу країни, зокрема нової робочої сили та призов на строкову військову службу. Зменшення чисельності молоді працездатного віку загрожує загостренням кадрових проблем збройних сил, правоохоронних органів та інших силових структур та в цілому впливає на утримання обороноздатності країни, захисту її кордонів та іншим заходам, пов'язаним із забезпеченням національної безпеки. Зменшення чисельності дітей та молоді настільки, що формування робочої сили, здатної відтворювати та розвивати матеріальний та інтелектуальний потенціал України, стає проблематичним. Наприклад, скорочення чисельності

Кількість прибулих мігрантів в Україну за 2020–2022 рр. (осіб)

Регіони	2020	2021	2022	Зміна 2022 до 2020
Україна	435280	476925	30955	-404325
Вінницька	14014	16268	1312	-12702
Волинська	10710	11487	800	-9910
Дніпропетровська	27448	30109	2264	-25184
Донецька	14293	15119	992	-13301
Житомирська	16125	16620	920	-15205
Закарпатська	5468	6700	537	-4931
Запорізька	13016	13302	782	-12234
Івано-Франківська	12587	14499	862	-11725
Київська	49252	57336	4140	-45112
Кіровоградська	10061	9238	661	-9400
Луганська	5605	5722	380	-5225
Львівська	25913	27940	1591	-24322
Миколаївська	9481	9800	658	-8823
Одеська	28402	30819	2129	-26273
Полтавська	19038	20296	1163	-17875
Рівненська	14462	15656	885	-13577
Сумська	12883	12809	807	-12076
Тернопільська	10850	12773	871	-9979
Харківська	38711	42521	2604	-36107
Херсонська	8535	8729	521	-8014
Хмельницька	16222	16717	990	-15232
Черкаська	14884	14531	913	-13971
Чернівецька	6199	7713	602	-5597
Чернігівська	10336	11073	563	-9773
м. Київ	40785	49148	3008	-37777

Джерело: складено автором за [5]

населення, старіння та інші демографічні дисбаланси можуть зменшити можливості підтримки та солідарності для людей працездатного віку та осіб з інвалідністю. Погіршення стану здоров'я населення призведе до нового старту і перебоїв у функціонуванні фондів медичного страхування. Ці суто демографічні тенденції не лише відображають поточний стан населення та перспективи його репродуктивного і трудового потенціалу, а й є ознаками сучасних соціальних дисбалансів, що загрожують суспільній стабільності (табл. 2).

Загалом по Україні за 2020–2022 рр. кількість наявного населення зменшилась на 458 тис. осіб. Значно зменшилась кількість громадян за областями: у Харківській (на 37,6 тис. осіб), Запорізькій (на 30 тис. осіб), Дніпропетровській (на 49 тис. осіб) та Донецькій (на 44 тис. осіб).

Тиск на ринок праці з боку країн, що приймають українських мігрантів, зростатиме. У цьому випадку під питанням опиниться ефективність міграційної політики України, її здатність інтегрувати іноземні елементи в українське суспільство,

створювати інклюзивні умови для гармонійного співіснування різних соціальних культур, а також здатність змішувати і переплавляти іноземні елементи. Це дозволить Україні зберегти свою національну ідентичність, покращити демографічну ситуацію та запобігти майбутнім етнічним конфліктам в країні.

Прибулі іноземні громадяни також впливають на соціальну безпеку держави, особливо нелегальні мігранти. Місцеві жителі сприймають переселенців як конкурентів на ринку праці, через те, що вони знижують загальний рівень заробітної плати через готовність працювати за мінімальну зарплату. Соціальна небезпека таких мігрантів для батьківщини у втраті кваліфікованих працівників, що призводить до зменшення обсягів виробництва та деградації соціальної сфери. Проте емігранти покращують економічний стан своєї країни пересилаючи зароблені кошти рідним та повертаючись із заробітків додому.

Динаміку кількості українських мігрантів проаналізовано у таблиці 3.

Таблиця 2

Динаміка чисельності наявного населення, осіб

Регіони	2020	2021	2022	Зміна 2022 до 2020
Україна	41588354	41167336	41130432	-457922
Вінницька	1529123	1509515	1507738	-21385
Волинська	1027397	1021356	1020770	-6627
Дніпропетровська	3142035	3096485	3093151	-48884
Донецька	4100280	4059372	4056405	-43875
Житомирська	1195495	1179032	1177564	-17931
Закарпатська	1250129	1244476	1243721	-6408
Запорізька	1666515	1638462	1636322	-30193
Івано-Франківська	1361109	1351822	1350565	-10544
Київська	1788530	1795079	1795542	7012
Кіровоградська	920128	903712	902275	-17853
Луганська	2121322	2102921	2101653	-19669
Львівська	2497750	2478134	2476113	-21637
Миколаївська	1108394	1091821	1090492	-17902
Одеська	2368107	2351392	2349749	-18358
Полтавська	1371529	1352283	1350564	-20965
Рівненська	1148456	1141784	1140902	-7554
Сумська	1053452	1035772	1034364	-19088
Тернопільська	1030562	1021713	1020953	-9609
Харківська	2633834	2598961	2596250	-37584
Херсонська	1016707	1001598	1000370	-16337
Хмельницька	1243787	1228829	1227474	-16313
Черкаська	1178266	1160744	1159200	-19066
Чернівецька	896566	890457	889928	-6638
Чернігівська	976701	959315	957665	-19036
м. Київ	2962180	2952301	2950702	-11478

Джерело: складено автором за [5]

За проведеним аналізом можемо зробити висновки, що загалом по Україні кількість громадян, які виїхали зменшилась на 397 тис. осіб. Найбільша кількість мігрантів у 2022 році виїхала за областями: з Харківської (більше 2 тис. осіб), Дніпропетровської (близько 2 тис. осіб), Одеської (близько 2 тис. осіб) та Київської (близько 2 тис. осіб).

Аналіз доступної статистичної інформації підтверджує, що закордонна трудова міграція з України була і залишається насамперед активною реакцією периферійних верств ринку робочої сили на трансформаційний, болучий стани вітчизняної економіки. На заробітки за кордон виїжджають передусім ті, хто не може знайти собі гідного застосування в Україні через невідповідність наявних кваліфікацій вимогам внутрішнього ринку, що суттєво змінилися, або через незадоволеність умовами працевлаштування, запропонованими потенційними роботодавцями. Аналіз пропозицій служби зайнятості показує, що Україна вже зараз

відчуває нестачу робочих рук для низько кваліфікованої праці, а також гострий дефіцит висококваліфікованих кадрів – це наслідок не тільки девальвації української системи професійної освіти, яка не здатна відповідати змінам кон'юнктури ринку, а й результату міграційних процесів, оскільки і той, та інший ешелон трудових ресурсів (робітники та фахівці) довгі роки активно поповнювали та продовжують поповнювати ряди «заробітчани». Міграційний приріст, на жаль, не компенсує поглиблюючого дисбалансу на ринку зайнятості. Хоча в'їзд в Україну зростаючої кількості легальних і нелегальних мігрантів із-за кордону стає в останні роки все більш масштабним рухом, трудовий потенціал та інтеграційні можливості робочої сили, що прибуває сюди, залишаються поки і маловивченими, і малозатребуваними в рамках легальної економіки, що створює ґрунт для криміналізації іммігрантів, спільнот та корупції контролюючих їх структур.

Динаміка кількості вибулих громадян з України за 2020–2022 рр. (осіб)

Регіони	2020	2021	2022	Зміна 2022 до 2020
Україна	425964	455664	28673	-397291
Вінницька	16414	18726	1237	-15177
Волинська	10838	11887	808	-10030
Дніпропетровська	28080	30392	1930	-26150
Донецька	19726	20407	1227	-18499
Житомирська	16781	17948	1073	-15708
Закарпатська	5877	6536	430	-5447
Запорізька	15037	15209	884	-14153
Івано-Франківська	12191	13741	877	-11314
Київська	24490	27242	1867	-22623
Кіровоградська	12466	12182	780	-11686
Луганська	9096	9099	544	-8552
Львівська	25049	27107	1656	-23393
Миколаївська	10817	12014	761	-10056
Одеська	23271	24392	1714	-21557
Полтавська	18515	20007	1085	-17430
Рівненська	15579	16991	1055	-14524
Сумська	14709	15110	877	-13832
Тернопільська	11000	12056	659	-10341
Харківська	35868	37820	2225	-33643
Херсонська	10334	10802	699	-9635
Хмельницька	16008	16850	990	-15018
Черкаська	15217	15927	956	-14261
Чернівецька	6722	7282	453	-6269
Чернігівська	11335	12522	700	-10635
м. Київ	40544	43415	3186	-37358

Джерело: складено автором за [5]

В сучасних умовах міграція населення спричинена економічними факторами – переїзди на тимчасову роботу за кордон з метою збільшення рівня власних доходів. В цій ситуації провідне значення має співвідношення між рівнем життя в країні-проживання та країні тимчасового перебування. Першочерговими причинами міграції населення стають військові конфлікти, техногенні та екологічні катастрофи. Так українців вимушена міграція торкнулася через військовий конфлікт у лютому 2022 року. Динаміка кількості громадян, що виїхала з країни у пошуках безпечного місця проживання представлена на рис. 1.

За проведеним дослідженням можемо зробити висновок, що найбільша кількість українців переїхала до Польщі (1,8 млн. осіб), Німеччини (1,2 млн. осіб), США (895 тис. осіб), Чехії (632 тис. осіб). Результати проведених опитувань gradus [4] показують, що 67% українців, у віці 18 + хочуть

повернутись в Україну, і лише 8 % залишитись на новому місці.

Висновки з проведеного дослідження. Розглядаючи трудову міграцію, як складову соціальної безпеки держави виділяється низка пріоритетів та загроз для національного ринку праці. Щодо регулювання трудових міграцій громадян України реальною загрозою є втрата частини трудового потенціалу України. Участь громадян України у процесах зовнішньої трудової міграції зумовлена зовнішніми та внутрішніми соціально-економічними чинниками, пов'язаними насамперед із недостатньою матеріальною привабливістю трудової діяльності в Україні, тому пріоритетним напрямком залишається формування сучасного, мобільного національного ринку праці, здатного задовольнити матеріальні та соціальні запити громадян України. Пріоритетами щодо регулювання трудової міграції іноземців є визначення

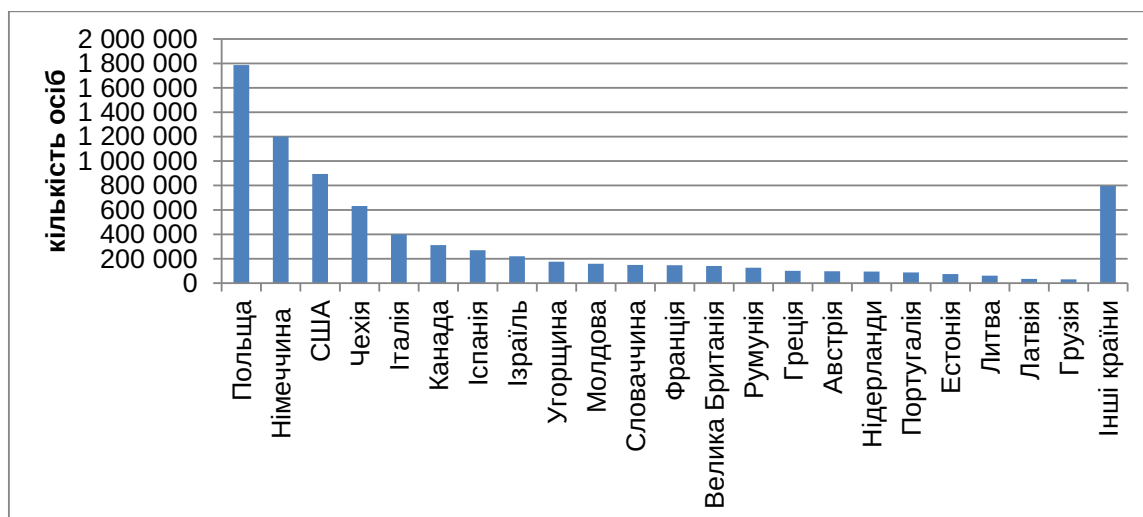

Рис. 1. Кількість громадян України, які перебувають за кордоном (станом на 01.02.2023)

Джерело: складено автором за [9]

економічної доцільності імміграційних переміщень, організоване залучення іноземної робочої сили з урахуванням кон'юнктури національного ринку праці.

Слід також відзначити, що міграція пов'язана з військовими діями на території України призвела до негативного впливу на соціальну безпеку держави: зростання рівня безробіття, зменшення кількості населення, втрату трудового потенціалу тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Sandu D. Remittances as Home Orientation Rooted in the Lifeworlds of Immigrants. *Central and Eastern European Migration Review*. 2016. P. 1–19. URL: https://www.researchgate.net/publication/305719238_Remittances_as_Home_Orientation_Rooted_in_the_Lifeworlds_of_Immigrants (дата звернення: 16.09.2023).
2. Білоус І. Поняття соціальної безпеки та її роль в системі національної безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.3.41
3. Весельська Л. Трудова міграція і соціальна безпека: аналіз наслідків та перспектив у контексті українських реалій. *Економіка та держава*. 2011. № 4. С. 111–116.
4. Градус. URL: https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf (дата звернення: 16.09.2023).
5. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.09.2023).
6. Коленда Н. Соціальна безпека населення та її основні складові. *Modern directions of theoretical and applied researches*. 2013. P. 1930. URL: www.sworld.com.ua/index.php/ru/component/search/?searchword=коленда&ordering=&searchphrase=all (дата звернення: 16.09.2023).

7. Майданик І. Сучасні риси висококваліфікованої міграції в Україні та світі: основні тенденції та структура. *Україна: аспекти праці*. 2018. № 2. С. 43–49.

8. Малиновська О. Еміграція vs Імміграція: напрями та механізми політики репатріації. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 1 (35). С. 69–81. DOI: doi.org/10.15407/dse2-019.01.069

9. Опора. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayin-tiv-iak-masshtabi-peremishchennia-otsiniuiut-derzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organizatsiyi-24523> (дата звернення: 16.09.2023).

10. Позняк О. Зворотня міграція до України: обсяг і характеристики поверненців. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 1 (35). С. 82–96. DOI: doi.org/10.15407/dse2019.01.082

11. Романюк М. Міграційні загрози національній безпеці України: сучасні виклики, проблеми подолання. *Демографія та соціальна економіка*. ІДСД НАН України. 2015. Вип. 3(25). С. 99–111.

12. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки [Текст]: монографія / О.Ф. Новікова, О.Г. Сидорчук, О.В. Панькова [та ін.]. *Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості*. К.; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

REFERENCES:

1. Sandu D. (2016) Remittances as Home Orientation Rooted in the
2. Lifeworlds of Immigrants. *Central and Eastern European Migration Review*, 119. Available at: https://www.researchgate.net/publication/305719238_Remittances_as_Home_Orientation_Rooted_in_the_Lifeworlds_of_Immigrants (accessed 16.09.2023).
3. Bilous I. (2019) Ponyattya sotsial'noyi bezpeky ta yiyi rol' v systemi natsional'noyi bezpeky derzhavy [The concept of social security and its role in the state's national security system]. *Efficient economy*, vol. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

?op=1&z=6955. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.3.41 (Accessed 16 Sep 2023).

4. Vesel's'ka L. (2011) Trudova mihratsiia i sotsial'na bezpeka: analiz naslidkiv ta perspektyv u konteksti ukrains'kykh realij [Labour Migration and Social Security: Analysis of the Implications and Prospects in the Context of Ukrainian Realities]. *Economy and State*, 4, pp. 111–116. [in Ukrainian].

5. Gradus (2023) Available at: https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf (Accessed 16 Sep 2023).

6. State Statistics Service of Ukraine (2023) Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Accessed 16 Sep 2023).

7. Kolenda N. (2013) Sotsial'na bezpeka naselennya ta yiyi osnovni skladovi [Social security of the population and its main components]. *Modern directions of theoretical and applied researches, Scientific World*. Available at: www.sworld.com.ua/index.php/ru/component/search/?searchword=Коленда&ordering=&searchphrase=all (Accessed 16 Sep 2023).

8. Maidanik, I. (2018) Suchasni rysy vysokokvalifikovanoi mihratsii v Ukraini ta sviti: osnovni tendentsii ta struktura [Contemporary features of highly skilled migration in Ukraine and in the world: main trends and structure]. *Ukraina: aspekty pratsi*. Ukraine: labor aspects, 2, pp. 43–49 [in Ukrainian].

9. Malynovs'ka O. (2019) Emihratsiia vs Immihratsiia: napriamy ta mekhanizmy polityky repatriatsii [Emi-

gration vs Immigration: directions and mechanisms of repatriation policy]. *Demography and social economy*, 1(35), pp. 69–81. DOI: doi.org/10.15407/dse2019.01.069 [in Ukrainian].

10. Opora (2023). Available at: <https://www.oporaua.org/viyna/vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayintsiv-iak-masshtabi-peremishchennia-otsiniuiut-derzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organi-zatsiyi-24523> (Accessed 16 Sep 2023).

11. Pozniak O. (2019) Zvorotnia mihratsiia do Ukrainy: obsiah i kharakterystyky povermentsiv [Return migration to Ukraine: scales and characteristics of returnees]. *Demography and social economy*, 1 (35), pp. 82–96. DOI: doi.org/10.15407/dse2019.01.082 [in Ukrainian].

12. Romanyuk M. (2015) Mihratsiyni zahrozy natsional'ni bezpetsi Ukrainy: suchasni vyklyky, problemy podolannya [Migratory threats for national security of Ukraine: Modern challenges, problems of overcoming]. *Demography and Social Economy*, 25(3), pp. 99–111. [in Ukrainian].

13. Novikova O., Sydorчук O. and Pan'kova O. (2018) Stan ta perspektyvy sotsial'noi bezpeky v Ukraini: ekspertni otsinky [Status and prospects of social security in Ukraine: expert assessments]. *Lviv Regional Institute of State Administration of National Academy of Sciences; NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics*. K.; Lviv: LRIDU NADU, 184 p.